

УДК 378.4:351.741

Тетяна Львівна БІЛОУС,

*доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук*

АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ДО РОБОТИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Проаналізовано професійну підготовку працівників ОВС України, обґрунтовано необхідність педагогічної, психологічної, правової й фізичної підготовки працівників ОВС до роботи в екстремальних умовах.

Розбудова і становлення правової держави в Україні здебільшого залежить від тих, хто захищає, охороняє права людини – від працівників ОВС МВС України. Діяльність працівників ОВС України є особливо ризикованою і небезпечною в умовах поєднання кризи в країні й подолання системного порушення прав людини, росту злочинності та кількості зброї на руках у злочинців, збільшення випадків актів тероризму, залякування населення. Ненормовані умови праці, постійний стрес, загроза життю та здоров'ю працівників ОВС, нові форми злочинності вимагають формування в працівників ОВС професійної готовності до роботи в екстремальних умовах.

Найвні дослідження в галузі підготовки працівників ОВС до роботи в екстремальних ситуаціях В. Андросюка, Л. Казміренко, Я. Кондратьєва, М. Костицького, В. Синьова, Г. Туманова, С. Яковенка та ін. розкривали правові, психологічні, організаційні засади підготовки працівників ОВС до роботи в екстремальних умовах. Позиції нового бачення сутності професійної підготовки курсантів у системі ВНЗ МВС України представлено у працях О. Бандурки, В. Дяченка, І. Котенева, С. Кузніченка, В. Лукашевича, В. Пліска.

Метою даного дослідження є аналіз професійної підготовки працівників ОВС України до роботи в екстремальних умовах, що виникають при надзвичайних ситуаціях та в умовах різних видів катастроф.

В теорії професійної педагогіки розпочнемо з теоретико-методичних засад професійної підготовки фахівців у ВНЗ, які є базою підготовки працівників ОВС у ВНЗ МВС України. Професійна діяльність працівників ОВС – надзвичайно складна, напружена та небезпечна. Вона вимагає як спеціального професійного відбору працівників ОВС, так і професійної підготовки їх до роботи в різних умовах, у тому числі в екстремальних, наслідком чого є формування їх

готовності до дій в екстремальних ситуаціях. Екстремальними умовами роботи працівника ОВС є такі умови його праці, що знаходяться на межі чи перевищують резервний потенціал організму, в яких один або декілька факторів мають екстремальні, тобто гранично можливі постійні значення [2, с. 6].

Цінним для нашого дослідження є увага не тільки до процесуальної складової підготовки, а й до особистості фахівця, який реалізує професійні функції в екстремальних умовах, від якої залежить якість виконання цих функцій. Подібні акценти знаходимо в дослідженнях щодо підготовки працівників ОВС до роботи в екстремальних ситуаціях. Так, у своєму дослідженні В. Лефтеров розкриває теоретичні підходи щодо розвитку особистості й психологічні особливості, шляхи і засоби психосоціального та професійного розвитку фахівців екстремальних видів діяльності [5].

У підручнику М. Ануфрієва, О. Бандурки, О. Ярмиша «Вищий заклад освіти МВС України» узагальнено досвід роботи відомчих вищих закладів освіти, нормативно-правову базу їх діяльності; розглядаються питання структури, управління, організації навчального процесу, методичної, науково-дослідницької, виховної роботи. Авторами використано значний фактичний матеріал і великий власний досвід керівної, наукової, педагогічної діяльності в системі МВС України [1].

Педагогічні дослідження розкривають питання підготовки працівників ОВС до екстремальних умов певною мірою. Як стверджує В. Дяченко, «...вимоги до підготовки працівників системи МВС України якісно змінюються, так як ВНЗ освіти покликані не тільки дати визначену програмами суму знань майбутньому працівнику ОВС, але й навчити його мислити творчо, нестандартно, приймати швидкі та єдино правильні рішення часом у складних, екстремальних ситуаціях, наполегливо долати труднощі та тимчасові невдачі у службовій діяльності» [3, с. 10].

С. Яворський у своєму дослідженні «Підготовка курсантів навчальних закладів МВС України до професійних дій у нетипових ситуаціях оперативно-службової діяльності» визначив поняття «нетипова ситуація» й запропонував класифікацію нетипових ситуацій в оперативно-службовій діяльності з визначенням компонентів професійної готовності до дій у нетипових ситуаціях: мотиваційний, орієнтувальний, операційний, вольовий, оціночний та критерії до них [8].

Як слушно зазначає Л. Криворучко, під час виконання правоохоронцями службових обов'язків трапляються нещасні випадки, наслідками яких часто стають травмування та загибель працівників, діючих в екстремальних умовах. Забезпечити абсолютну безпеку в таких

випадках неможливо, однак можливо знизити ступінь ризику до безпечних умов праці. Підвищення рівня професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах автоматично підвищує і рівень безпечності під час служби в нормальних умовах [4].

В. Шевченко теоретично обґрунтував та експериментально довів ефективність нових програм навчально-бойової підготовки особового складу Збройних сил України на основі психофізіологічного підходу до їх професійної діяльності в екстремальних ситуаціях та миротворчих місіях. Ці програми забезпечили професійну надійність і боєздатність військовослужбовців [6].

Крім того, Г. Яворською у посібнику «Педагогіка для правників» висвітлюються найважливіші положення педагогіки з урахуванням специфіки правоохоронної діяльності та розкриваються загальні основи педагогіки як науки, теорії і практики організації навчального і виховного процесів, особливості системи юридичної освіти в Україні та в інших країнах. А також нею визначено складові педагогічної діяльності в діяльності юриста: педагогічне спостереження, педагогічний аналіз, прийняття педагогічного рішення, педагогічне спілкування, педагогічний вплив та педагогічна оцінка. Важливо й те, що у цій роботі можна знайти опис складових педагогічної техніки юриста: психотехніка, педагогічна техніка використання мовних і немовних засобів та багато інших технік і прийомів [7], які допомагають підвищити ефективність професійної діяльності, керувати своїм станом та впливати на інших.

Перспективними напрямками підготовки працівників ОВС у ВНЗ МВС України є: профілактика втрати професійних цінностей, формування позитивної мотивації до роботи, зміцнення здоров'я і стимулювання до самовиховання у тому числі фізичного самовиховання для фізичної підготовленості до екстремальних умов, формування емоційної стійкості, самоповаги, стресостійкості, психолого-педагогічних і спеціальних знань і вмій роботи в екстремальних умовах.

Таким чином, бачимо початок звернення педагогічних досліджень до професійної підготовки працівників ОВС, обґрунтування необхідності педагогічної, психологічної, правової та фізичної підготовки працівників ОВС до роботи в екстремальних умовах, виокремлення окремих психологічних якостей, властивостей особистості, якостей особистості, необхідних для такої роботи, і шляхи, моделі, педагогічні умови їх формування на основі системного, особистісного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного, психофізіологічного підходів.

Проаналізувавши стан проблеми, під професійною підготовкою ми розуміємо насичення всього навчально-виховного процесу у ВНЗ МВС

України в змісті, формах, методах засобами професії, наслідком чого є сформована готовність до професійної діяльності, задоволеність працею, її якістю, продуктивністю, засвоєння правил і норм професії, формування особистості працівника ОВС і усвідомлення ним себе як професіонала.

Виходячи з цього, можемо сформувати основне протиріччя навчального процесу для працівників ОВС, яке повинно бути основою для формування професійної готовності до роботи в екстремальних умовах: це протиріччя між наявним досвідом, якостями особистості, знаннями, вміннями поведінки особистості в екстремальній ситуації та необхідними – тими, яких поки що немає, – знаннями, якостями, досвідом вмінь та навичок поведінки працівників в екстремальних умовах. Тобто весь процес професійної підготовки до роботи в екстремальних умовах у працівників ОВС повинен бути професійно спрямованим – як у меті, завданнях, змісті, так і в формах і методах підготовки, враховувати вікові та індивідуальні особливості працівників.

Проведене дослідження не вичерпує всієї різноманітності питань, пов'язаних з особливостями професійної підготовки до роботи в екстремальних умовах працівників ОВС. Воно дозволяє окреслити ті проблеми, які потребують додаткового вивчення, а саме: пошук шляхів підвищення мотивації працівників поліції, розвитку професійної підготовки до роботи в екстремальних умовах.

Список використаних джерел:

1. Ануфрієв М. І. Вищий заклад освіти МВС України : наук.-практ. посіб. / М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, О. Н. Ярмиш. – Харків : Ун-т внутр. справ, 1999. – 369 с.
2. Білоус Т. Л. Формування професійної готовності до роботи в екстремальних умовах у майбутніх працівників органів внутрішніх справ України : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Білоус Тетяна Львівна. – Слов'янськ, 2015. – 21 с.
3. Дяченко В. І. Формування професійної усталеності курсантів вищих закладів освіти системи МВС : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Дяченко Василь Іванович. – Одеса, 2000. – 19 с.
4. Криворучко Л. С. Організація професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ до дій в екстремальних умовах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Криворучко Лариса Сергіївна. – Харків, 2008. – 213 с.
5. Лефтеров В. О. Особистісно-професійний розвиток фахівців екстремальних видів діяльності : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.09 / Лефтеров Василь Олександрович. – Харків, 2008. – 37 с.
6. Психофізіологічний аналіз методологічних підходів до забезпечення професійної надійності і боєздатності військовослужбовців Збройних сил України / В. Є. Шевченко, В. В. Опанасенко, В. В. Маслюк, М. А. Остапенко, Н. В. Новосельська // Військова медицина України. – 2005. – Т. 5, № 1. – С. 38–41.

7. Яворська Г. Х. Педагогіка для правників : навч. посіб. / Г. Х. Яворська. – Київ : Знання, 2004. – 335 с.

8. Яворський С. Х. Підготовка курсантів навчальних закладів МВС України до професійних дій у нетипових ситуаціях оперативно-службової діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Яворський Сергій Харлампійович. – Одеса, 2004. – 223 с.

Одержано 07.03.2016

УДК 378.6+37.032.5

Руслан Гельманович ВАЛЄЄВ,

*доцент кафедри цивільного права та процесу факультету № 1
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук*

ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ ОНЛАЙН-КУРСІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Висвітлена роль пізнавальної самостійності поліцейських як їх готовності до самостійної професійної пізнавальної діяльності. Схарактеризовано умови формування пізнавальної самостійності та можливості їх реалізації за допомогою дистанційних курсів.

Професійна підготовка працівників органів внутрішніх справ у сучасній Україні виходить за межі вузької відомчої проблеми та привертає увагу громадянського суспільства, що обумовлене безпрецедентним експериментом інтенсивного створення нової поліції.

В останні роки низку наукових розвідок професійної освіти правоохоронців здійснили Л. Мороз, В. Лефтеров, О. Федоренко, Г. Яворська та інші фахівці. Визнаючи беззаперечну цінність цих досліджень, варто відзначити, що використання освітніх онлайн-курсів для формування пізнавальної самостійності поліцейських України ще не були об'єктом спеціального вивчення, що й обумовило вибір предмету нашої доповіді.

Численні критичні зауваження на адресу правоохоронних органів, на нашу думку, обумовлені не тільки об'єктивними факторами (консервативністю правоохоронної системи, її націленістю на формальні кількісні показники, високим рівнем терпимості до корупційних проявів), але й низкою суб'єктивних чинників. Серед них – нездатність значної кількості правоохоронців до ефективної організації самостійної професійної діяльності.

При цьому професійній діяльності поліцейських притаманний яскраво виражений пізнавальний характер. Більш того, на відміну від